

Kisebb közlemények.

A Halotti Beszéd olvasásához.

1. H a z o a.

«Es odutta vola neki paradisumut hazoa.» — Ez a *hazoa* egyike azoknak az alakoknak, a melyek meglehetősen sok fejlődésükbe kerültek a nyelvészeknek. Abban senki sem kételkedett, hogy translativus, csak abban tértek el a nézetek, hogy a személyragos *háza* vagy a személyrag nélküli *ház* szónak a translativusa-e. Kezdetből fogva az előbbi nézet volt uralkodó, s az utóbbi csak egyszer-kétszer bukkant föl,*) azután letűnt. De az előbbi nézet vallóinak nagy nehézséget okozott az *o* betű. Eleinte beérték ugyan annyival, hogy *dv* > *ó* hangváltozást tettek föl s a *házóá*-nak olvasott alakot *házává*-ból fejlődöttnek tartották; de azután rájöttek, hogy az *o* betűvel nem lehet ily könnyedén elbánni, mert annak a hangváltozásnak a föltevését semmivel sem lehet támogatni. Ekkor kapóra jöttek MELICHnek az oklevelek aranybányájából napvilágra hozott adatai, a melyekből kitűnt, hogy oklevélíróink az *au*, *aw* betűpárt *o*-val is helyettesítették (Nyr. XXXII. 410); ebből én azt a következtetést vontam le, hogy «*hazoa* annyi, mintha így volna írva: . . . *hazaua*, s így már semmi sem áll útjában a . . . *házává* olvasásnak» (Nyr. XXXII. 483). Így is olvastam a legújabb időig (I. Magyar Nyelvemnek tavaly megj. 9. kiad. 71. l.), és ebben követett SIMONYI is, csupán annyiban térvén el, hogy a közbülső *á* helyett *át*-t olvasott (M. Nyelv² 116 és Die ung. Sprache 108). Legújabban ismét előkerült a szó utórészének *-óá* olvasása: *házóá* (MELICH: MNyv. IX. 398), s e mellett *házóá* v. *házóá* is (ERDÉLYI LAJOS:

*) SZINNYEI: NyK. XXVI. 317; MÉSZÖLY: Nyr. XXXVIII. 348.

NyF. 71. sz. 35). Az utóbbiak szerint a translativusi rag csak *-á* (nem *-vá*), és a megelőző *-ó*, *-ô*, *-â* az *-á* személyragnak a változata. Ennek ellenében azt jegyzem meg, hogy a MELICH-fölhozta adatok (i. h.) éppenséggel nem győztek meg engem — s azt hiszem, másokat sem — arról, hogy a 3. személy *-á* ragjának valamikor *-ó* (vagy ERDÉLYI szerint *-ô*) változata is volt. Kevésbé merész a *hazoa*-beli *o* betűnek *â*-val olvasása, mert az *-á* személyragnak ma is él a palócságban *-â* változata, s ez elvégre meglehetett már a HB. nyelvjárásában is. De a *házâá* olvasás mégsem helyes, mert az *-á* személyragnak *-â*-vá fejlődését csak úgy tehetjük föl, ha általános *á > â* fejlődést teszünk föl, s akkor a translativusi *-á* sem maradhatott meg. A magam eddigi olvasása (*házâvá* v. *házâvá* [eredeti *â*-val]) semmi esetre sem helyes, mégpedig azért nem, mert a HB. korában még nem volt *-vá* ragunk. Más helyütt kimutattam, hogy a translativusi *-vá*, *-vé* rag eredetileg azonos volt a lativusi *-á*, *-é*-vel, és a *v*-je későbbi fejlemény (SUS. Aik. XXIII_s), mégpedig kivétel nélkül anorganikus hang (NyK. XL. 357). Ilyen *v* csakis labiális magánhangzó után (vagy előtt) fejlődhetett ki, más hangtani helyzetben csak analógia útján jelenhetett meg. Olyan alak, mint *házâvá*, csakis analógiás alakulás lehetett és csak akkor jöhetett létre, mikor a *jóá*, *keserüé*-félekből fejlődött *jó-v-á*, *keserü-v-é*-féleket már így elemezte a nyelvérzk: *jó-vá*, *keserü-vé*. Ez pedig a HB. korában még nem volt lehetséges, mert akkor a ragtalan alak még nem *jó*, *keserü*, hanem *jou*, *keserüü* v. *keseröü* volt (írva: *iov*, *keseruv*). — A *házâvá* olvasás szintén nem helyes, mert ha a személyrag *-â* volt, akkor a másik két szótagban sem lehetett *á*, hanem csak *â* (l. fönnebb), tehát: *házâvá*; ennek az olvasásnak a sorsa pedig azon fordul meg, hogy ki lehet mutatni *â* után vagy előtt kifejlődött anorganikus *v*-t, mert eddig biztos példáink csupán középső és felső nyelvállással képzett ajakhangzók utáni (és előtti) anorganikus *v*-re vannak.

Az eddigi olvasások mind arra voltak alapítva, hogy *hazoa* a *ház* szónak valamiféle ragos (egy- vagy két-ragos) alakja. Ezt rendületlenül hitte és vallotta mindenki, aki a HB.-del foglalkozott. RÉVAI a *hazoa*-t szó szerint «in domum eius»-nak fordította (Antiqu. I. 144), és az irodalomban tudtomra senki sem furesállotta eddig azt, hogy az Úr Ádámnak «házául» vagy

«házul» adta a paradicsomot. A NySz.-ban is a *ház* szónak 'domus, taberna, ædes; haus' jelentésére fölhozott példák között van az «odutta . . . *hazoa*.» A paradicsom mint «ház»! Ugyebár most már különösnek tetszik? Nekem régen szemet szúrt, azért már 1896-ban a *hazoa* szónak 'házzá (=házul)' értelmezése mellé odatettem: 'lakásul' (NyK. XXVI. 317), és később csak így értelmeztem: 'lakóhelyül' (A magyar nyelv³ 75), majd: 'lakóhelyül' (i. m.⁵ 73). A *ház* szónak ilyen jelentésére a magyar nyelvtörténetben nem találtam ugyan példát, de föltevését megengedhetőnek tartottam a HB.-nek más hapax legomenonjaira való tekintettel. Egyébiránt a *domus* szó nemcsak házat jelentett, hanem lakást, lakóhelyet, tanyát, otthont, hazát stb. is, és lehetséges, hogy a *hazoa*-beli *haz-* nem egyéb a *domus* szó legközönségesebb jelentésének szolgai fordításánál, — ha ugyan fordítás vagy átdolgozás a HB., és ha a latin eredetiben csakugyan *domus* volt, nem pedig *domicilium*, *habitaculum*, *habitatio* vagy *sedes*. De nem tudjuk, hogy a latin eredetiben csakugyan *domus* volt-e, sőt ez talán nem is valószínű; még azt sem tudjuk, hogy a HB. fordítás-e, átdolgozás-e vagy eredeti, mert az a néhány latinizmus, a mely benne előfordul, eredeti író tolla alól is kikerülhetett. Hanem azt tudjuk, hogy a HB. és a hozzája tartozó (latinból fordított) könyörgés magyarsága javarészt jó magyarság, úgyhogy szinte meglep bennünket, ha emlékezetünkbe idézzük azt a sok ügyefogyott vergődést, a melynek kódexeink olvasása közben tanúi voltunk. A ki a könyörgésnek ezt a mondatát: «*cuius corpusculum hodie sepulturae traditur*» így tette át magyarra: «kinec ez nopun testet tumetive» vagyis: «a testét temetjük,» annak jó magyar nyelvérzéke volt. Ő róla nem tehetjük föl azt, hogy a paradicsomot Ádámnak «házul» vagy «házául» adatta volna. Inkább azt gondolhatjuk, hogy mi nyelvészek leledzettünk eddig évszázados tévedésben, mikor a *hazoa*-t a *ház* szó ragos alakjának néztük.

Ezek után talán nem nagy merészség, ha azt a föltevést koczkáztatom meg, hogy nem «házul» vagy «házául» adta Isten Ádámnak a paradicsomot, hanem *házául*; tehát *hazoa* a. m. 'házává.'

Nekem az a nézetem, hogy a *haza* főnév származéka a *ház* szónak, és pl. *házája* meg *hazoa* között olyan hangviszony

van, mint *bírāja* és *bíróvá* között.*) A *haza* főnévnek az a változata, a melyet fölteszek, ma **hazó*-nak hangzanék. Ennek az *-ó*-ját azzal az *-ó*, *-ö*, *-ú*, *-ü* képzővel tartom azonosíthatónak, a mely a következő szavak végén van:

savanyú (*savanyó* NySz. MTsz. ~ *savanyás*; *savanyánn*, *savanya* MTsz.); — vö. mdM. *šapama*, E. *tšapamo* ua. | f. *hapan*, gen. *happamen*, *happaman* ua.

savó; — vö. cser. *šapā*, *šopo* 'sauer, gesäuert; der kwass' (RAMST., SZIL.)

keserű (*keserő* NySz. ~ *kesere* MTsz.); — vö. f. *kathera*, *kitkerä*, fK. *kaškerä* ua. | vog. *kšäšertaxti* 'keserűnek érzik'.

hosszú (*huzo* NySz., *Huzzyo* OklSz.); — vö. vog. *χó'sá* ua. | zürj. *kuž* ua. | votj. *kuž*, *kuž* ua. | cser. *kužā*, *kužo* ua.

odu (*odó*, *udú* NySz.; *mérөгodó* 'méregzsák' VácZ, NyF. 10: 67); — vö. osztj. *unt*, *ōnt'*, *unt'* 'das innere; bauch' (KARJ. OL. 144 **) | mdM. *undā*, E. *undo* 'höhlung (in einem baumstamm)' (PAAS. Mordw. Chrest.) | f. *onte-*, nom. *onsi* 'odvaság, üreg, odu' | lpS. *vuōūta* 'hohler stock, den man zum nest für enten hinaussetzt, um ihre eier leicht finden zu können'; 'iháligt träd, ägghålk' (WIKL.); lpN. *vuōūdā* 'cavum, . . . spelunca' stb. (FRIIS, NIELSEN).

elő; — vö. osztj. *il*, *iēa*, *iet*, *it* 'vorder' (KARJ. OL. 212) | vog. *ēl-*, *il-*: *ēlŋ* 'elül, a távolban', *ilā* 'előre' (MUNK., KANN.) | f. *ete-*, nom. *esi-* 'elő-.'

fiú (?*fiot* KT.; lehet a. m. 'fiat' is); vö. *fi.*

Valamint ezeknek *-ó*, *-ö*, *-ú*, *-ü*-je egykori *-v*-ből való (vö. *keserves*, *odvas*, *eleve*, *előve* NySz.), úgy **hazó* egykori eredetibb alakjául is **hazov* v. **házov*-ot tehetünk föl. Ennek (trans)lativusa **hazová* v. **házová* volt, s ez a HB. nyelvjárásában (vö. *halalaal*, *kegilmehel*) *hazóá* v. *házóá*-vá fejlődött.

A képző fgr. **-k* ~ **-γ* változata lehet és megfelelhet azoknak a képzőknek, a melyeket WICHMANN SUS. Aik. XXX., 7—9. a cseremiszből, a lappból és a finnből mutatott ki. Az ott

*) Hogy én ezt a viszonyt mikép fogom föl, arról majd más alkalommal szólok.

**) KARJALAINEN hangjelölése itt úgy van egyszerűsítve, mint a NyH.-ban.

idézett képzésekhez sorozhatjuk még a könnyű (*kōnyō, kōmieb, kōnyuebben* NySz.) szó osztják megfelelőit: Mj. *k'ōnax*, DN. *kēn* stb. (KARJ. OL. 162); — vö. (más képzővel ill. képzőkkel) zürj. *kokni, koknid, koknyd* (WIED.), zürjP. *kokni, kokniit* ua. (SUS. Aik. XV. 10) vö. még vog. *kinna, karnə, kijnkä* ua. (KANN.)

2. Néhány o betű hangértéke.

Azokról az o betűkről akarok szólni, a melyeknek a hangértékére az ismeretes hangrendi megfelelésből lehet következtetni. Ilyenek a következő szavakban vannak: *zocoztia, mulchotia, iorgossun, iochtotnia, hotolm, kinzotviatwl, uimaggonoc*. A legtermészetesebb okoskodásnak az látszik, hogy mivel a szóbanforgó formansok (*-ozt, -chot, -ot, -olm, -otr, -noc*) magashangú alakjában nyílt e van (*-eszt, -het, -et, -elm-, -et, -nek*), ennek megfelelően a mélyhangú alak o betűjét a-nak kell olvasni. Azonban azt, a ki így okoskodik, két súlyos váddal vádolhatja meg a bírálója, t. i., hogy 1. kortévesztést követ el, midőn a HB.-be a mai nyelvállapotot (t. i. a nyílt e-t) helyezi bele; 2. önkényesen jár el, midőn a magashangú alakból következtet a mélyhangúra, holott nem ez az egyetlen lehetőség.

El kell ismerni, hogy ezek a vádak nem teljesen alaptalanok. Azért tehát ne helyezzük bele a HB.-be azoknak a formansoknak mai nyílt e-vel való alakját és ne a magashangú alakból következtessünk a mélyhangúra, hanem próbálkozzunk meg az ellenkezővel. Akkor ilyen lesz az okoskodásunk: a mai *-aszt, -eszt, -hat, -het*, (névszói és igei) *-at, -et, -alm-, -elm-*, (igei) *-nak, -nek* formansokban a mélyhangú alak magánhangzója a HB. írásának tanúsága szerint o volt, tehát a magashangúé *ë*: *-eszt, -hët, -ët, -ëlm, -nëk* (vagyis *iorgossun, hotolm, uimaggonoc* szerint *vezesse, scerelmes, legenec* így olvasandó: *vezësse, szerëlmes, lëgyënëk*).

Amde amíg azon töprenkedünk, hogy melyik következtetés helyes, azzal állhat elő valaki, hogy sem az egyik, sem a másik nem helyes, mert hiszen tudjuk, hogy régibb és újabb alakok egymás mellett élhetnek, és így lehetséges, hogy pl. az újabb *-elm-* mellett a mélyhangú alakot még *-olm-*-nak is ejtették, vagy az újabb *-nak* mellett a magashangút még *-nëk-*-nek is. — Az

ilyen lehetőségből azonban csak az következik, hogy a hangrendi megfelelést nem szabad kivétel nélkül minden egyes esetben elvárunk; de hogy a megnevelés lett volna valamikor a rendes állapot, s a megfelelés a kivétel, annak egész nyelvtörténetünk ellene mond. Ugyan ki tartaná valószínűnek, hogy a szóbanforgó formások mindegyikének *o*-jával szemben nem *ē*, hanem *e* állott, vagy ha az *o* betű *a* hangot jelölt, ennek magashangú megfelelője mindegyik szóban nem *e*, hanem *ē* volt? Azt hiszem, ennél mégis csak sokkal valószínűbb az *o* ~ *ē* vagy az *e* ~ *a* megfelelés föltevése.

Mármost csak az a kérdés, hogy a mai nyílt *e*-ből következzünk-e az *o* betűnek *a* hangértékére vagy az *o* betűből arra, hogy a magashangú alak magánhangzója *ē* volt. A dolog azon fordul meg, hogy föl lehet-e tenni ezekben a formásokban végbement *ē* > *e* hangfejlődést. Az én meggyőződésem az, hogy nem. Szóbelsei (és szóelei) *ē* > *e* hangváltozás történt 1. a mai ező nyelvjáróterületeken általánosan; 2. szórványosan, egyes szavak első tagjában (pl. *mennyi*, *lelkém*, *negyven*) nem-ező vidékeken is. Ezen kívül nincsen *ē*-ből lett szóbelsei (és szóelei) *e*. A szóbanforgó formások *e*-je az ező nyelvterületeken is *e*; azokban a nyelvemlékekben, a melyekben az *ē* az *e*-től meg van különböztetve, szintén *e*, s az öző nyelvjárásokban nem ejtnek helyette *ō*-t, tehát éppenséggel semmi sem vall arra, hogy *ē*-ből fejlődött volna. Ezekkel a tényekkel szemben nem áll egyéb, mint a mélyhangú alakokbeli *o* betű. Az *o* betűről pedig bebizonyosodott, hogy a XI—XIV. században az *a* hang jelölésére is használták, ennél fogva a szóbanforgó formások *o*-ját is bizvást *a*-nak olvashatjuk.*)

A *nop* (*nopun*, *birsagnop*) szó *o* betűjét szintén ilyen hangértékűnek tarthatjuk, mert illeszkedett alakja *nep*: *ünnep* (*innep*, *ynnep* Bécsi-k. 47, 67, 71. stb.), *nepestig* MTsz.

SZINNYEI JÓZSEF.

* Természetesen a *hotolm* szónak első *o*-ját is (vö. *mulchotia*). — A *nugulm*- szó *u*-jának és a *kegilum*- szó *i*-jének magyarázatát l. Nyr. XIV. 26 (SIMONII).

A M. Tud. Akadémia kiadásában megjelentek:

Asbóth Oszkár dr. A hangsúly a szláv nyelvekben.....	1.60
— Szláv jövevényszavaink I.....	2.—
— A j > gy változás a hazai szlovének nyelvében és a dunántúli magyar nyelv- járásokban.....	1.20
Bálint Gábor. Kazáni-tatár nyelvtanulmányok, 3. füzet. Egy-egy füzet.....	2.—
Ballagi Mór. A nyelvfejlődés történelmi folytonossága és a Nyelvőr.....	—40
— Baronyai Decsi János és Kis-Viczay Péter közmondásai.....	—20
— Nyelvünk újabb fejlődése.....	—40
Brassai Sámuel. A magyar bővített mondat.....	—60
— A mondat dualismusa.....	1.20
— Paraleipomena kai diorthoumena. A mit nem mondtak s a mit rosszul mondtak a com- mentatorok Virg. Aeneise II. könyvére. Különös tekintettel a magyarokra.....	—80
— Szörend és accentus.....	—80
Budenz József. A németországi philologok és tanferfiak 1874-ben Innsbruckban tartott gyűléséről.....	—30
— Az ugor nyelvek összehasonlító alakтана. Három füzet.....	4.80
— Egy kis vízszhang Vámbéry Armin úr válaszára, vagyis «A magyarok eredete és a finn- ugor nyelvészet» czimű II. értekezésére.....	—40
— Erdei- és hegyi-cseremisiz szótár. (Vocabularium cseremissicum utriusque dialecti.) Főleg Reguly cseremisiz szógyűjteményéből és az Újtestamentom cseremisiz fordításából.....	1.—
— Moksa- és erza-mordvin nyelvtan.....	1.—
Calepinus latin-magyar szótára. Kiadta Melich János.....	10.—
Coelius (Bánffy) Gergely. Szent Agoston reguláinak magyar fordítása (1537) kiadta Dézsi Lajos.....	2.—
Finály Henrik. A besztercei szöszedet. Latin-magyar nyelvemlék a XV. századból. — Az eredeti kéziratból kiadta, értelmező jegyzetekkel kísérte és teljes szömutatókat — készített hozzá.....	4.—
Földi János magyar grammatikája. Közzéteszi Gulyás Károly.....	6.—
Gedeon Alajos dr. Az alsó-metenzéfi német nyelvjárás hangtana.....	1.50
Goldziher Ignác dr. A buddhizmus hatása az iszlámra.....	—80
— A muhammedán jogtudomány eredetéről.....	—20
— A nemzetiségi kérdés az araboknál.....	—60
— A pogány arabok költészetének hagyománya.....	1.20
— A spanyolországi arabok helye az iszlám fejlődése történetében.....	1.—
— Jelentés a M. T. Akadémia könyvtára számára keletről hozott könyvekről.....	—40
— Palesztina ismeretének haladása az utolsó három évtizedben.....	—80
Halász Ignác. Svéd-lapp nyelv V: Népköltési gyűjtemény a pite lappmark arjepluigi egyházkerületéből. Gyűjtötte s magyar fordítással, jegyzetekkel ellátta.....	6.—
— Svéd-lapp nyelv VI: Pite lappmarki szótár és nyelvtan. Rövid karesuandói lapp szó- jegyzékkel.....	3.20
Hunfalvy Pál. A kondai vogul nyelv. A Popov G. fordításának alapján.....	6.—
— A számlálás módja és az év hónapjai.....	—40
Imre Sándor. Nyelvtörténelmi tanulmányok a nyelvújításra nézve.....	1.20
Joannovics György. Értsük meg egymást. (A neológia és orthológia ügyében).....	—60
— Szörendi tanulmányok I. rész — 60. II. rész.....	—80
Komjáthy B. Epistola Pauli lingua Hungarica donatae. Krakó 1533.....	6.—
Kőrösi Csoma Sándor emlékezetére. Előadások. 1. szám. Gróf Kuun Géza: Ismereteink Tibetről.....	1.50
2. szám. Goldziher Ignác: A buddhizmus hatása az iszlámra.....	—80
3. szám. Thury József. A középszászai török nyelv ismertetései.....	—80
Kunos Ignác dr. Három kazaröz-játék.....	2.—
— Kis-Azsia török dialektusairól.....	—90
— Naszreddin Hodsa tréfái. Török (kis-ázsiai) szövegét gyűjtötte, fordítással és jegyzet- ekkel ellátta.....	3.—
— Oszmán-török népköltési gyűjtemény. Két kötet.....	10.—
— és Munkácsi Bernát dr. A belviszonyragok használata a magyarban.....	1.—
Gróf Kuun Géza. A kúnok nyelvéről és nemzetiségéről.....	—80
— A sémi magánhangzókrol.....	—75
— Adatok Krim történetéhez.....	—40
— Codex Cumanicus. Bibliothecae ad Templum Divi Marci Venetiarum primum ex intero edidit, prolegomenis notis et compluribus glossariis instructit.....	10.—
Magyarországi Német Nyelvjárások. Szerk. Petz Gedeon. 1. Gedeon A. Az alsó- metenzéfi német nyelvjárás hangtana.....	1.50
2. Lindenschmidt Mihály: A verbászi német nyelvjárás.....	—90
3. Gréb Gyula: A szepesi felföld német nyelvjárása.....	1.80
4. Hajnal Márton: Az iztiméri német nyelvjárás hangtana.....	1.20

Magyarországi Német Nyelvjárások. Szerk. Petz Gedeon. 5. Kräuter Ferencz :	
A nieczyfalvai német nyelvjárás hangtana	1.—
6. Schäfer Illés: A kalaznói nyelvjárás hangtana	1.20
7. Mráz Gusztáv: A dobsinai nyelvjárás	2.40
Mayr Aurél dr. A lágy aspiraták kiejtéséről a zendben	—20
— Az úgynevezett lágy aspiraták phoneticus értékéről az ó-indben	1.20
Melich János. A gyöngyösi latin-magyar szótár-töredék. Veress Ignác másolata felhasználásával közrebocsátotta, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta	5.—
— Melyik nyelvjárásból valók a magyar nyelv régi német jövevényszavai. (A középfrank nyelvjárás térképével)	1.20
— A brassói latin-magyar szótár-töredék	—60
— Szikszai Fabricius Balázs latin-magyar szójegyzéke 1590 ből	3.—
— Révai Miklós nyelvtudománya	1.—
Molnár Albert. (Szecezi-) naplója, levelezése és irományai. Jegyzetekkel ellátta Dézsi Lajos. Hasonmással	9.—
Munkácsi Bernát. Arja- és kaukázusi elemek a finn-magyar nyelvekben. I. kötet: Magyar szójegyzék s bevezetésül: A kérdés története	12.—
— Budenz József emlékezete	1.20
— Vogul népköltési gyűjtemény. I. kötet: Regék és énekek a világ teremtéséről. Első füzet. Vogul szövegek és fordításai. Saját gyűjtése és Reguly Antal hagyományai alapján	3.—
Kiegészítő füzet	6.—
II. kötet: Istenek hősi énekei, regéi és idéző igéi. Első füzet. Vogul szövegek és fordításai. Saját gyűjtése és Reguly Antal hagyományai alapján	8.—
III. kötet: Medvénekek. Első füzet. Vogul szövegek és fordításai. Saját gyűjtése és Reguly Antal hagyományai alapján	10.—
IV. kötet: Életképek. Sorsénekek, vitézi énekek, medveünnepi színjátékok, állatnének, mesék, találós mesék, néprajzi apróságok, földrajzi névjegyzék. Első füzet. Vogul szövegek és fordításai. Saját gyűjtése és Reguly Antal hagyományai alapján	8.—
— Votják népköltészetű hagyományok	4.—
— Votják szótár. 4 füzet	16.—
Nyelvemlékek. Régi magyar — Kiadta a M. T. Társaság IV. kötet. Első osztály: Guary-codex	2.—
Második osztály: Egyházi vegyes könyv. (Winkler-codex)	3.—
V. kötet: A Jordánszky-codex bibliafordítása. Saját alá rendezte és kinyomatta Toldy Ferencz. A kész nyomtatványt az eredetivel összevetette, a Csemez-töredék szövegével kiegészítette és előszóval ellátta Volf György	12.—
Nyelvemléktár. Régi magyar codexek és nyomtatványok. Szerkesztik: Budenz József, Szarvas Gábor és Szilády Aron. Közzéteszi Volf György. Tartalma:	
IV. és V. kötet: Erdy-codex. Egy-egy kötet	4.—
VI. kötet: Tihanyi-codex. — Kazinczy-codex. — Horvát-codex	4.—
IX. és X. kötet: Érsekújvári-codex. Egy-egy kötet	4.—
XI. kötet: Debreczeni-codex. — Gömöri-codex	4.—
XII. kötet: Döbrentei-codex. — Teleki-codex	4.—
XIII. kötet: Festetics-codex. — Pozsonyi-codex. — Keszthelyi-codex. Miskolczi-töredék	4.—
XIV. kötet: Lobkovitz-codex. — Batthyányi-codex. — Czech-codex	4.—
XV. kötet: Székelyudvarhelyi codex. — Guary-codex. — Nádor-codex. — Lázár Zelma-codex. — Birk-codex. — Piry-hártya.	6.—
Pestí Gábor. Wy Testamentum magyar nyelven	6.—
Révai Joan Nicolaus. Elaboratio grammatica hungarica. Vol. III. Ed. Sigismundus Simonyi	6.—
Simonyi Zsigmond. A jelzők mondattana	5.—
Szegedi Gergely Énekeskönyve 1569-ből	5.—
Magyarország Történelmi Földrajza a Hunyadiak korában. Irta: Dr. Csánki Dezső. I. k. 1890. XII éz 790 lap. Ára	14.—
II. k. 1894. VIII és 862 lap. Ára	14.—
III. k. 1897. VI és 698 lap. „	14.—
V. k. 1913. VIII és 973 lap. „	20.—

*Megrendelhetők a M. Tud. Akadémia könyvkiadóhivatalában
Budapest, V., Akadémia-utca 2. sz.*